



Sancti Hieronymi Stridoniensis Operum, Tomi ...

Continens Commentaria In Matthaevm, Et Epistolas Pavli Ad Galatas, Ad Ephesios, ad Titum & Philemonem, & librum Didymi de spiritu sancto a Hieronymo versum ... Ad Fidem Vetvstissimorum Exemplarivm, Dvcentis Circiter Svblatis Erroribvs Emendata

Hieronymus, Sophronius Eusebius

Coloniae Agrippinae, 1616

Didymi De Spiritv Sancto Liber II. D. Hieron. Interprete.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-75102](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-75102)

E compleuit Satanas cor tuum, vt mentireris spiritui sancto & absconderes de precio agri? Nonne manens tibi manebat, & veditum in tua erat potestate: Quare posuisti in corde tuo hanc rem? Nō hominibus mentitus es, sed Deo. Si. n. qui domino mentitur, mēitur spiritui sancto, & qui spiritui sancto mēitur, mēitur Deo: nulli dubium est, consortium spiritus sancti esse cum Deo. Et quomodo sanctitas subsistit in Deo, eodem modo & deitas intelligitur in spiritu sancto. Iste autem spiritus sanctus, quem diximus eiusdem naturæ esse cum patre, etiam à filij diuinitate non differt, Salvatore dicente discipulis: Cū in synagogam ad principatus & potestates introduxerint vos: nolite solliciti esse quo modo aut quid respondeatis. Spiritus enim sanctus docebit vos in illa hora quid debeatis dicere. Pōnite in cordibus vestris non pręmeditari ad respondendum: Ego enim dabo vobis os & sapientiam, cui non poterunt resistere, aut contradicere. Et in his quippe dicens, non debere eos esse sollicitos quid respondeant contradicentibus: quia in eadem hora doceantur à spiritu sancto, quid debeant respondere: statim intulit quæ causa fiducia: Pōnite, dicēs, in cordibus vestris non pręmeditari ad respondendum: ego enim dabo vobis os, & sapientiam, cui non poterunt resistere, aut contradicere. Cum enim dixerit in tempore respondendi, doceri eos à spiritu sancto quid debeant respondere, in sequentibus ait: Ego enim dabo vobis os & sapientiam, & cætera. Ex quibus ostenditur sapientiam, quæ discipulis datur à filio, spiritus sancti esse sapientiam: & doctrinam spiritus sancti, domini esse doctrinam, vnumq; naturæ & voluntatis esse consortium spiritus sancti cum filio. Et quia superius demonstratum est socium esse per naturam spiritum vnigenitū Dei & Deo patri: filius verò & pater vnum sunt, iuxta illud: Ego & pater vnum sumus, non diuisa & inseparabilis secundum naturam ostensa est Trinitas. In alio quoq; euangelio dicitur: Non enim vos estis qui loquimini, sed spiritus patris vestri, qui loquitur in vobis. Si ergo spiritus patris in apostolis loquitur, docens eos quæ debeant respondere, & quæ docentur à spiritu, sapientia est, quam non possumus aliam præter filiū intelligere: liquidò apparet eiusdem naturæ spiritum esse cū filio, & cum patre cuius spiritus est. Porro pater & filius vnū sunt. Igitur trinitas substantiæ vnitate sociatur. Per aliud quoque scripturarum exemplum, trinitatis vnitas & natura & virtus ostēditur. Filius & manus & dextera & brachium patris dicitur. Sicut crebrò docuimus, ex his vocabulis, vnus naturæ indifferentia demonstratur. Spiritus etiam sanctus, digitus Dei, secundum coniunctionem naturæ patris & filij nominatur. Siquidem in vno de euangelij, aduersus eos, qui signis domini detrahebant dicentes: In Beelzebub principe demoniorum eijcit demonia, sciscitans Saluator ait: Si ego in Beelzebub eijcio demonia, filij vestri in quo eijciunt? Si autem ego in digito Dei eijcio demonia: ergo superuenit in vos regnum Dei. Hunc eundem locum, alius euangelista describens: loquentem intulit filium: Si autem ego in spiritu Dei eijcio demonia. Ex quibus ostenditur digitum Dei esse spiritum sanctum. Si ergo coniunctus est digitus manui, & manus ei cuius manus est, & digitus sine dubio ad eius substantiam refertur, cuius digitus est. Verum caue ne ad humilia deiectus, & oblitus sermonis de quo nūc disputatur, depingas in animo tuo corporalium artuum diuersitates, & incipias tibi magnitudines, & inæqualitates, & cætera corporum maiora vel minora mem-

bra confingere: dicens, digitum à manu, & manum ab eo cuius est manus, multis inæqualitatibus discrepare: quia de incorporalibus. nunc scriptura loquitur, vnitatem tantum volens, non etiam mensuram substantiæ demonstrare. Sicut enim manus nō diuiditur à corpore, per quam cuncta perficit & operatur, & in eo est, cuius est manus: sic & digitus non separatur à manu, cuius est digitus: itaque rejice inæqualitates & mensuras cū de Deo cogitas, & intellige digiti & manus & totius substantiæ vnitatem: quo digito, lex in tabulis lapideis scripta est. Per aliam quoque scripturam, fidei nostræ probationem monstrare per facile est. Solus sapiens dictus est Deus: non accipiens ab alio sapientiam, neq; per cuiusdam alterius sapientiæ participationem, sapiens nominatur. Siquidem multi sapientes dicuntur, non ex sua natura, sed ex cōmunicatione sapientiæ. Deus verò non alterius sapientiæ participatione, neque aliunde sapiens effectus, dictus est solus sapiens, & generans sapientiam, & alios faciens sapientes. Quæ sapientia dominus noster est Iesus Christus, qui dicitur Dei virtus, & Dei sapientia. Spiritus quoque sanctus dicitur sapientia. Siquidem & in veteribus libris refertur, repletū esse Iesum Naue à domino spiritu sapientiæ. Sicut ergo solus sapiens Deus, non accipiens aliunde sapientiam: sed sapientes faciens & generans sapientiam, solus est sapiens, extra omnes qui per nuncupationem eius sapientes dicuntur: multitudo quippe sapientium salus mundi: & qui semetipfos cognoscunt, hi sunt sapientes: & rursum cum fueris cum sapientibus, sapiens eris: Sic & spiritus sanctus non accipiens aliunde sapientiam, dictus est spiritus sapientiæ: hoc enim ipsum quod subsistit, spiritus sapientiæ est: & natura eius, nihil est aliud nisi spiritus veritatis, & spiritus Dei: de quibus iam abundatè in sectarum volumine disputauius. Vnde ne eadem superflue replicemus, contenti simus disputatione præterita.

DIDYMI DE SPIRITV SANCTO
LIBER II. D. HIERON. INTERPRETE.



QVIA igitur spiritus sapientiæ & veritatis inseparabiliter cum filio est, ipse quoque sapientia subsistit & veritas. Si enim capax esset sapientiæ & veritatis, in id aliando descenderet, vt desineret habere quod aliunde susceperat, id est, sapientiam & veritatem. Et filius sapientia & veritas, ipse subsistens non separatur à patre, qui solus sapiens & veritas scripturarum vocabus prædicatur. Eundem circulum vnitatis atq; substantiæ spiritus sancti, secundum id quod sapientiæ & veritatis est spiritus, videmus habere cum filio, & rursum filium à patris non discrepare substantia. Cū autem filius imago sit Dei inuisibilis, & forma substantiæ eius, quicumque ad hanc imaginem vel formam imaginantur atque formantur, adducuntur in similitudinem Dei: iuxta vires tamen humani profectus, istiusmodi formam & imaginem consequentes. Similiter & spiritus sanctus, cum sit signaculum Dei: hi qui formam & imaginem Dei capiunt, signati per eum, in eo ducuntur ad signaculum Christi sapientiæ & scientiæ, & insuper fide pleni. Nam diuisiones operationum sunt, idem autem ipse spiritus, qui operatur omnia in omnibus. Operante ergo patre multiplicem charismatum plenitudinem, multiplicat eam filius subsistentem per spiritum sanctum. Alij. n. per spiritum

A

Act. 17. a

Iob. 1. d

Act. 13. a

Gal. 2. b

Act. 4. d

1. Ioan. 1. a

1. Cor. 4. a

Matt. 23. d

B

Ephes. 4. a

Matt. 23. b

Ephes. 4. b

1. Thef. 2. a

datur fermo sapientia. Alij vero scientia secundum eundem spiritum. Alij fides in eodem spiritu, & cetera quae ab Apostolo enumerata sunt dona, quibus additur: Haec autem omnia operatur vnus atque idem spiritus, diuidens singulis prout vult. Vnde discetes operatricem, & vt ita dicam, distributricem naturam spiritus sancti, non abducatur ab his qui dicunt operationem, & non substantiam Dei esse spiritum sanctum. Et ex alijs quoque plurimis locis subsistens natura demonstratur spiritus sancti: vt in illo quod apostoli scribunt. *Visum est enim spiritui sancto, & nobis*: quia hoc quod dicitur, visum est, non operatione significat, sed naturam: maxime cum & de domino simile quid reperiatur, vt: *Sicut domino visum est, ita factum est*. Denique & sermones eius sapientissime lectantur, vt in illo: *Ieiunantibus eis, & ministrantibus* (id est, discipulis Christi) *dixit spiritus sanctus: Separate michi Barnabam, & Saulum in opus ad quod vocauit eos*. Quae vox diuinitatis & auctoritatis index, non creatam, sed increatam substantiam monstrat. Neque enim spiritus sanctus in aliud quoddam opus vocauit Barnabam & Paulum, quod non sit patris & filij: cum ministerium quod eis commisit & tradidit spiritus, patris & filij sit ministerium. Ad Galatas Paulus loquitur: *Qui enim operatus est Petro in apostolatibus circumcissionis, operatus est & michi in gentes, & Barnabae*. Pariter enim ad nationes spiritus sancti auctoritate directi sunt. Christo quoque operante in Apostolis, spiritus completum est ministerium: vt ipsi apostoli consententur se in Christo loqui, & id quod suis oculis viderunt, & ministerii facti sunt sermonis, id est, Christi, & dispensatores mysteriorum Dei. Denique quasi principatum in sacerdotio possidentes, & initiatores fidei a Christo sunt demonstrati, dicente: *Euntes ite, & docete omnes gentes, baptizantes eas in nomine patris, & filij, & spiritus sancti*. Et sicut Apostolus scribit rectissime: *Vnus est dominus, vna fides, vnum baptisma*. Quis non ex ipsa cogitur veritate suscipere indifferetiam sanctae trinitatis, dum vna sit fides in patre & filio & spiritu S. & lauacrum detur atque firmetur in nomine patris & filij & spiritus sancti? Non arbitror quemquam tam vecordem atque insanum futurum, vt perfectum baptisma putet, quod datur in nomine patris & filij, sine assumptione spiritus sancti: aut rursus in nomine patris & spiritus sancti, filij vocabulo praetermisso: aut certe in nomine filij & spiritus sancti, non praeposito vocabulo patris. Licet enim quis possit existere saeci, vt ita dicam, cordis, & penitus mentis alienae, qui ita baptizare conetur, vt vnus de praecipis nominibus praetermittat (videlicet contrarius legislator Christi) tamen sine perfectione baptizabit: imo penitus a peccatis liberare non poterit, quos a se baptizatos existimauerit. Ex his colligitur quam indiuisa sit substantia trinitatis, & patrem verum filij esse patrem, & filium verum patris filium, & spiritum sanctum verum patris & Dei esse spiritum, & insuper sapientiae & veritatis, id est, filij Dei. Haec est salus ergo credentium: & dispensatio ecclesiae disciplinae in hac trinitate perficitur. Nam cum Saluator discipulos suos ad praedicandum Euangelium miserit, & ad dogmata veritatis docenda pater in Ecclesia constituisse dicatur, primo Apostolos, secundo Prophetas, tertio magistros: super hac re etiam Apostoli congruente sententia: Et sicut probati sumus a Deo ad credendum Euangelium, sic loquimur, non vt hominibus placentes, sed Deo, qui probauit corda nostra: hos cosdem, quos Christus

magistros esse praecipit, & pater probauit, & spiritus sanctus dispensatores & praepositos in Ecclesia constituisse perhibetur. Si quidem cum Miletum Paulus Apostolus Presbyteros de diuersis locis, & pluribus ecclesijs congregasset: *Attendite, inquit, vobis, & vniuerso gregi, in quo spiritus sanctus posuit vos episcopos, ad regendam ecclesiam domini, quam acquisiuit per sanguinem suum*. Si enim quos Christus ad euangelizandum & baptizandas nationes misit, spiritus sanctus Ecclesiae praeposuit, patris sententia destinatos: nulli dubium est, vniam patris & filij & spiritus sancti operationem, & probationem, & consequenter eandem trinitatis esse substantiam. Necnon & illud considerandum, quod in corde & sensu habitare non potest creatura, nisi Deus & fermo eius in spiritu sancto: sicut ad quosdam loquitur pater. *Inhabitabo in eis, & inambulabo*. Et ad ipsum quidam dirigit vocem: *Tu autem in sancto habitas laus israel*. Altus quippe in altis habitat vniuersae conditor creaturae: Habitat vero & vnigenitus filius in mente pura, & corde credentium. Per fidem quippe habitare Christum, vt in interiori homine: in spiritu ait Apostolus, ita scribens in spiritu: *In interiori homine habitare Christum per fidem in cordibus vestris*. Ipse quoque de se loquitur: *Vni in me Christus*. Et iterum: *Qui in me loquitur Christus*. Et Saluator: *Veniemus, inquit, ego & pater* (haud dubium, quin ad eum qui praecipia eius seruauerit) *& mansionem apud eum faciemus*. Porro sic fermo iste contextitur. *Si quis diligit me, sermonem meum seruabit. Et pater meus diligit eum, & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus*. In alio quoque loco, omnis natura rationalium creaturarum, domus dicitur Saluatoris. Sicut autem super domum suam est dominus Iesus, cuius domus sumus nos: ita domus Christi templum Dei est: in quo spiritus eiusdem inhabitat Dei. Scribens quippe Corinthijs Paulus ait: *Nescitis quia templum Dei estis, & spiritus Dei habitat in vobis? Si autem in domo & templo quo pater & Saluator inhabitat, illico inuenitur & spiritus sanctus: ex hoc indiuisa trinitatis substantia demonstratur. Et post non multa eiusdem epistola: *Nescitis, inquit, quia corpora vestra templum spiritus sancti sunt, quem habetis a Deo? Cum ergo spiritus sanctus, similiter vt pater & filius, mentem & interiorum hominem inhabitare doceatur: non dicam ineptum, sed impium est eum dicere creaturam. Disciplinas quippe, virtutes dico & artes, & his contrarias perturbationes, & imperitias, & affectus, in animabus habitare possibile est: non tamen vt substantias, sed vt accidentes. Creatam vero naturam in sensu habitare impossibile est. Quod si verum est, & spiritus sanctus absque vlla ambiguitate subsistens, anima est habitator & cordis: nulli dubium est, quin cum patre & filio credi debeat increatus. Ex omnibus igitur, quae praecedens fermo differuit, incorruptibilis & sempiternus secundum naturam patris & filij, spiritus sanctus demonstratus, vniuersam de se ambiguitatem abstulit & suspicionem: ne vnus de creatis substantijs existimeretur, is qui spiritus Dei sit: quem exire de patre Saluatoris in Euangelio verba declarant. *Cum venerit, inquit, consolator, quem ego mittam vobis spiritum veritatis, qui a patre egreditur: ipse testimonium dabit de me*. Consolatore autem venientem spiritum sanctum dicit: ab operatione ei nomen imponens: Quia non solum consolatur eos, quos se dignos repererit, & ab omni tristitia & perturbatione reddit alienos: verum incredibile quod-**

C

Act. 20. f

2. Cor. 6. d

1. Ioan. 1. a

Ephes. 3. d

Gal. 1. d

2. Cor. 13. a

1. Ioan. 1. a

D

1. Cor. 3. d

1. Cor. 1. d

1. Ioan. 1. d

1. Cor. 1. d

1. Cor. 1. d

1. Cor. 1. d

1. Cor. 1. d

E dam gaudium, & hilaritatem eis tribuit : intantum
 ut possit quis Deo gratias referens, quod tali hospite
 dignus habeatur, dicere: *Dedisti letitiam in corde meo.*
 Sempiterna quippe latitia in eorum corde versatur,
 quorum Spiritus sanctus habitator est. Iste spiritus
 sanctus consolator à filio mittitur: non secundum
 angelorum, aut prophetarum, aut Apostolorum
 ministerium: sed ut mitti decet à sapientia & veritate
 spiritum Dei, indiuisam habentem cum eadem
 sapientia & veritate naturam. Etenim filius mis-
 sus à patre non separatur, nec distungitur ab eo: man-
 ens in eo, & habens illum in semetipso. **Quin**
 spiritus veritatis supradicto modo missus à filio, de
 patre egreditur, non aliunde ad alia transmigrans. Im-
 possibile quippe hoc pariter & blasphemum est. Si. n.
 hic spiritus veritatis iuxta naturas corporum certo spa-
 cio circumscriptus est, aliud deserens locum, ad alium
 commigrauit. Sed quo modo pater non consistens in
 loco, ultra omnem corporum est natura: Ita & spiri-
 tus veritatis sine quaquam locorum sine clauditur: cum
 sit incorporealis, & ut verius dicam, excellens vniuer-
 sam rationalem creaturam. Quia ergo impossibile
 est, & impium ista quæ diximus, in corporalibus cre-
 dere: exire de patre spiritum S. sic intelligendum, ut
 se Saluator de Deo exisse testatur, dicens: *Ego de Deo*
exiui, & veni. Et sicut loca, & commutationes locorum
 ab incorporalibus separamus: sic & prolationes, intus
 dico & foris, ab intellectualium natura discernimus:
 quia ista corporum sunt recipientium tactum, & ha-
 bentium vastitates. Ineffabili itaque & sola fide noto
 sermone credendum est Saluatorem dictum esse exisse à
 Deo, & spiritum veritatis à patre egredi, loquente:
Spiritus qui à me egreditur. Et pulchrè, qui de patre,
 inquit, egreditur. Cum enim dicere possit, de Deo, si-
 ue de domino, siue de omnipotente, nihil horum tetigit:
 sed ait, de patre: non quod pater à Deo omnipotente
 sit alius (quia hoc scelus est etiam cogitare) sed secun-
 dum proprietatem, & intellectum parentis, egredi
 ab eo dicitur spiritus veritatis. Licet enim ex Deo
 frequenter se dicat exisse Saluator, proprietatem ta-
 men, & (ut ita dicam) familiaritatem, de qua iam sa-
 pè tractauimus, ex vocabulo magis sibi patris assu-
 mit, dicens: *Ego in patre, & pater in me.* Et alibi: *Ego &*
pater unum sumus: & multa alia his similia, quæ in
 euangelio obseruans lector inueniet. Iste ergo spiri-
 tus sanctus, qui de patre egreditur, testificabitur, in-
 quit dominus, de me, testimonium simile ferens ei
 patris testimonio, de quo ait: *Testimonium dico de me,*
qui misit me pater. Mittente autem filio spiritum ve-
 ritatis, quem consolatorem vocauit, simul mittit &
 pater. Neque enim pater mittente filio non mittit, cum
 eadem voluntate patris & filij spiritus veniat: Salua-
 tore quoque per prophetam loquente, sicut manife-
 stum esse poterit ei qui totum perlegerit locum. *Et*
dominus misit me, & spiritus eius: Si quidem non solum
 filium, sed & spiritum mittit Deus. Sed & Apostolus
 loquitur: *Quæ nunc annuntiat a sunt vobis per eos qui*
euangelizauerunt vobis, spiritu sancto misso de caelis. Et
 in libro qui Sapientia scribitur, ab his qui diuina cha-
 rissimata consecuti sunt, vox gratias Deo perferens de-
 stinatur. *Quæ autem in caelis sunt quis inuestigauit? vo-*
luntatem autem tuam, quis cognouit: nisi quod tu dedisti
sapientiam, & spiritum S. tuum misisti de excelsis? Et sic
 correctæ sunt temitæ eorum, qui super terram erant,
 & placita tibi edocti sunt homines. Et in præsentia si-
 quidè lectione non sola sapientia Dei, id est, vni geni-

tus filius eius datur à patre, sed & spiritus S. mittitur.
 In ipso quoque Euangelio dari prædicatur à patre, &
 mitti spiritus S. Saluatore dicente: *Et ego rogabo patrem*
meum, & alium paracletum dabit vobis, ut sit vobiscum
in æternū, spiritum veritatis. Et iterum: *Paracletus autem*
spiritus S. quem mittet pater in nomine meo, ille vos do-
cebit omnia. Nam & in his sermonibus alium para-
 cletum dare dicitur pater, non autem alium ab eo qui
 à filio mittitur, secundum illud: *Cum autem venerit*
ille paracletus, quem mittam vobis à patre, spiritum veri-
tatis. Quem alium paracletum nominauit, non iuxta
 naturæ differentiam, sed operationis diuersitatem.
 Cum enim Saluator, mediatoris & legati personam
 habeat, ex qua Pontifex deprecetur pro peccatis no-
 stris, saluans in sempiternum eos, qui per ipsum ac-
 cesserunt ad Deum: quia semper viuens interpellat pro
 eis patrem: spiritus S. secundum aliam significati-
 am paracletus, ab eo quod consolatur in tristitia positos,
 nuncupatus est. Verum noli ex filij & spiritus sancti
 operatione diuersa varias æstimare naturas. Si quidè
 in alio loco reperitur paracletus spiritus, legati ad pa-
 trem persona fungi, ut in illo: *Quid enim oremus, in-*
xta id quod oportet, nescimus: sed ipse spiritus interpellat
pro nobis gemitibus inenarrabilibus: qui autem scrutatur
corda, scit quid desideret spiritus, quomodo secundum Deum
postulat pro sanctis. Saluator quoque; consolationem, à
 qua spiritus S. paracletus nuncupatus est, operatur in
 cordibus eorum, qui ea indigent. Scriptum est enim:
Et humiles populi consolatus est. Vnde & is qui hoc be-
 neficium fuerat consecutus, eum prædicans loqueba-
 tur. Domine, secundum multitudinem dolorum meo-
 rum in corde meo, consolationes tuæ lætificauerunt
 cor meum, siue dilexerunt animam meam. Utroque enim
 scriptum esse modo, in diuersis exemplaribus inue-
 nitur. Sed & pater, Deus omnis consolationis dicitur, co-
 solans eos qui in tribulatione sunt: ut ex ipsis angu-
 stijs per patientiam salutem primum, dehinc coronam
 gloriæ consequantur. Spiritus igitur consolator, &
 sanctus, & spiritus veritatis datur à patre, ut semper
 cum Christi discipulis commoretur, cum quibus & ipse
 Saluator est, dicens: *Ece ego vobiscum sum usque ad con-*
summationem seculi. Cum autem semper Apostolis
 & spiritus S. assit & filius, sequitur vt & pater cum ip-
 sis sit: quia qui recipit filium, recipit & patrem: & man-
 sionem filius cum patre facit apud eos, qui digni adue-
 tu eius extiterint. Sed & ubi spiritus S. fuerit, statim
 inuenitur & filius. Si quidè cum in prophetis spiritus
 sanctus sit, faciens eos futura præcinere, & alia quæ
 prophetalis operationis sunt: sermo Dei ad eos dicitur
 factus: ut ad id quod ad consuetudinem prophetarum
 est, hæc dicit dominus, etiā illud addatur: sermo qui
 factus est ad Esaiam, siue ad reliquos. Quod autem pro-
 pheta spiritum S. habuerint: Deo manifestè loquente
 cognoscimus. Ait enim: *Quæcumq; mandauit in spiritu*
meo seruis meis prophetis. Et Saluator in Euangelio sig-
 nificat iustos viros, & eos qui ante aduentum suum populo
 ventura cecinerant, spiritus S. aspiratione cõple-
 tos, Interrogans quippe Phariseos quid eis de Chri-
 sto videretur, & audiens quia esset filius Dauid: loqui-
 tur: *Quomodo Dauid in spiritu vocat eum dominum, dicens:*
dixit dominus domino meo, sede à dextris meis? Si ergo
Dauid vocat eum in spiritu S. dominum, quomodo filius
eius est? Et Petrus ad confortes fidei loquitur *Opor-
 tet impleri scripturam, quam prædixit spiritus S. per os*
Dauid de Iuda, &c. Et in eodem rursus libro: *Qui per*
spiritum, inquit, sanctum ore Dauid pueri tui locutus es:

G
 Ioan. 14. b
 Ibid. d
 Ibid. 15. d
 Hebr. 7. d
 Rom. 8. e
 Psal. 93. d
 2. Cor. 1. a
 Mat. 28. d
 Zach. 1. b
 Sec. 70.
 Mat. 22. d
 A. 1. c
 Ibid. 4. c

HERON
 VI. 7. 8.



A

Aff. 28 f

Esa. 6. c

1. Cor. 1. a

Aff. 5. a

Ioan. 15. d

B

Ioan. 5. g

Exod. 3. d

Ibid. e.

Zach. 1. b

Sec. 70.

Quare fremuerunt gentes, & populi meditati sunt inania? Esaias quoque cum sermone Dei impulsus ad prophetandum fuisset: spiritus sancti imperio prophetaffe perhibetur: ut in fine eorundem actuum scribitur. Bene spiritus sanctus locutus est per Esaiam prophetam ad patres vestros, dicens: Vade ad populum istum, & dic: Aure audietis, & reliqua. Hanc igitur prophetiam, quam Apostolus Paulus affirmat a spiritu sancto pronunciatam, ipse liber prophetae a domino dictam esse commemorat. Et audiui, inquit, Esaias, vocem domini dicentem: Quem mittam, & quis ibit ad populum istum? Et dixi: Ecce ego, mitte me. Vade, inquit, & dic populo huic: Aure audietis. Et post alia ipse dominus ait: Et conuertentur, & sanabo illos. Et statim propheta: Quousque domine? cum enim dominus ad prophetam dixisset: ut ea quae scripta sunt diceret, & propheta iubenti domino respondisset, vsque quo domine? ea quae in propheta a domino dicta sunt, in spiritu sancto commemorata Paulus affirmat. Ex quo liquidum ostenditur, ut saepe iam diximus, vnam & voluntatem & naturam domini esse & spiritus sancti, & in nuncupatione spiritus, etiam nomen domini intelligi. Quomodo enim ad Corinthios vocabulum Dei super patre positum, & domini super filio, neque patri aufert dominationem, neque filio deitatem: sic quidem eadem ratione qua pater dominus est, & filius Deus est; sic & spiritus sanctus dominus nuncupatur. Si autem dominus, consequenter & Deus: ut paulo antea iam diximus, cum vocem Apostoli Petri ad Ananiam: qui pecuniam subtraxerat poneremus: quia & deitas superintelligitur in spiritu sancto. Verum quoniam inde quaestionis ordo deductus est: Cum autem venerit paracletus spiritus sanctus, quem mittet pater in nomine meo, ille vos docebit omnia: Age nunc ex ipso sermone quaeramus, si quid in eo possimus inuenire cum his consentire quae dicta sunt. Spiritum sanctum a patre in suo mitti nomine, Saluator affirmat: cum proprie Saluatoris nomen sit filius: siquidem naturae consortium, & ut ita dicam, proprietate personarum ex ista voce signatur. In qua appellatione filij, missus a patre spiritus sanctus, non seruus, non alienus, nec distinctus a filio intelligatur. Et quo modo filius in patris appellatione venit, dicens: Ego veni in nomine patris mei (filij quippe tantummodo est in nomine patris venire: salua proprietate filij ad patrem, & patris ad filium) sic e contrario, nullus alius venit in nomine patris: sed verbi gratia, in domini, & Dei, & omnipotentis. Quod manifestius aduertere poteris prophetas relegens ex animo. Nam & Moyses magnus minister & famulus, in nomine eius qui est, & in nomine Dei Abraham & Isaac & Iacob venit, Deo ad eum loquente: sic dices filijs Israel: Qui est, misit me ad vos. Et rursus, dicens eis: Deus Abraham, Isaac, & Iacob misit me ad vos: Seruorum quippe iustorum, quales erant de quibus dixit: mandabo in spiritu meo seruis meis prophetis, in nomine Dei facta est missio. Et quia dignos se exhibuerunt Deo: in nomine Dei venisse referuntur. Rursus proficiscetes in maius, & sub vnus Dei imperio consistentes, in omnipotentis Dei nuncupatione venerunt. Quia vero filij Israel in Aegypto commemorantes, didicerant eos qui non sunt, quasi deos colere, & mundi partes diuino honore venerari: consequens fuit, ut Moyses, sub eius qui est, vocabulo ad eos mitteretur, & a falsis eos liberans dijs, ad veram transduceret Deitatem, & ad dominum patrum Abraham, Isaac, & Iacob. Quomodo ergo serui, qui in no-

mine domini veniunt, per hoc ipsum quod subiecti sunt & seruiunt, indicant dominum, proprietatem eius referentes (serui quippe sunt domini) sic & filius, qui venit in nomine patris, proprietatem patris portat & nomen, & per haec vnigenitus Dei filius approbatur. Quia ergo spiritus sanctus in nomine filij a patre mittitur, habens filij proprietatem, secundum quod Deus est, non tamen filietatem, ut filius eius sit, ostendit quia vnice sit iunctus ad filium. Vnde & filij distinctus est spiritus, per adoptionem faciens filios eos, qui se recipere voluissent. Quia enim, inquit, estis filij Dei, misit pater spiritum filij sui in corda nostra, clamantem abba pater. Iste autem spiritus sanctus, qui venit in nomine filij missus a patre: docebit omnia eos qui in fide Christi perfecti sunt. Omnia autem illa quae spiritualia sunt & intellectualia: & (ut breuiter vniuersa concludam) omnia veritatis & sapientiae sacramenta. Docebit verò non quasi doctor & magister disciplinae, quam aliunde est consecutus (siquidem hoc eorum est, qui sapientiam & artes aliquas studio industriaeque didicere) sed quasi ipsa ars atque doctrina, & sapientia, veritasque spiritus, inuisibiliter menti insinuat scientiam diuinorum. Nam & pater docet sic discipulos suos: dicente illo qui ab eo doctus fuerat: Deus docuisti me sapientiam: & audacter alio proclamante: Docuisti me Deus a iuuentute mea, atque ita omnes fiunt docti. Dei quoque filius & sapientia Dei & veritas sic docet participes suos: ut disciplinam non arte doceat, sed natura. Vnde & eum docetur solum magistrum vocare discipuli. Has easdem disciplinas, quae dantur a patre & filio in corda credentium, spiritus sanctus ministrat his qui animales esse desiderant. Animalis quippe homo non percipit ea quae spiritus sunt, arbitrans esse inutilitiam, quae dicuntur. Qui vero a perturbationibus purgauerit mentem suam, spiritus sancti disciplinis, id est, sermonibus sapientiae, scientiaeque complebitur: intantum ut is qui ea susceperit dicat: Nobis autem reuelauit Deus per spiritum sanctum. Deus autem his qui se ita praeparauerint, spiritum sapientiae reuelationisque largitur ad cognoscendum semetipsam: qui accipientes spiritum sapientiae, non aliunde, sed ab ipso spiritu S. efficiuntur sapientes, & ab ipso intelligunt dominum, & quidquid Dei est voluntatis, & eundem ipsum spiritum ipso reuelante cognoscunt: ut sciant quia a domino donata sunt eis: ita ut is qui fuerit spiritum reuelationis & sapientiae consecutus, sufficiens sit veritatis dogmata praedicare: non humana, sed Dei arte subnixus: sicut & vnus ex his apostolorum possumus audire dicentem: Et praedicatio mea, & sermo meus, non in persuasibilibus humanae sapientiae verbis: sed in ostensione spiritus & virtutis Dei. Aequalem vero spiritui virtutem non possumus aliam praeter Christum dominum nostrum interpretari: ipse enim discipulis ait: Accipietis enim virtutem super vos. Et ad Mariam angelus: Spiritus, inquit, sanctus superueniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi. Creatrix igitur virtus altissimi spiritu sancto superueniente in virginem Mariam Christi corpus fabricauit: quo ille vsus templo, sine viri natus est semine. Ex quibus ostenditur esse spiritum sanctum creatorem: ut iam in dogmatum volumine breuiter ostendimus. Et in psalmo ad dominum dicitur: Auferes ab eis spiritum tuum, & deficiet: & in terram suam reuertentur: Emitte spiritum tuum & creabuntur, & renouabis faciem terra. Nec mirum si dominici tantum corporis spiritus sanctus conditor sit: cum patri filioque

C

Gal. 4. b

1. Cor. 1. a

Mat. 23. a

1. Cor. 2. d

D

1. Cor. 1. a

1. Cor. 1. a

1. Cor. 1. a

1. Cor. 1. d

1. Cor. 1. d

E sociatus, eadem potestate creauerit omnia, que pater
 creauit & filius. *Emitte enim, ait spiritum tuum, & crea-*
buntur. Porro iam frequenter ostendimus eiusdem
 operationis esse spiritum S. cuius est pater & filius: &
 in eadem operatione vnā esse substantiam, & recipre
 eorum que *opsona* sunt, operationē quoque non esse
 diuersam. Vt autem & aliud quoque testimoniū, quod
 nos possit adiuuare in fide spiritus S. ponamus: in Eu-
 angelio ita sermo contextitur: *Adhuc multa habeo vo-*
bis dicere: sed non potestis ea portare modo. Cum autem
 venerit ille spiritus veritatis: diriget vos in omnem
 veritatem. Neque enim loquetur a semetipso, sed que-
 cumque audiet, loquetur, & que ventura sunt annun-
 ciabit vobis. Ille me clarificabit: quia de meo accipiet,
 & annuntiabit vobis. *Omnia que habet pater,*
mea sunt. Propterea dixi vobis: quia de meo accipiet, &
annuntiabit vobis. Ex his enim sacramentorum ver-
 bis edocemur, quod cum multa docuisset discipulos
 suos Iesus, dixerit: Adhuc habeo plurima dicere vo-
 bis: quia verbum istud, adhuc multa habeo dicere vo-
 bis, non ad nouos quoslibet, & penitus Dei gratia va-
 cuos dirigetur: sed ad eos qui auditores verborū eius,
 necdum fuerant omnia consecuti. Quęcumque enim
 susterre poterant tradens eis, in futurū tempus reli-
 qua distulit: que sine disciplina spiritus S. sciri non
 poterant: quia ante aduentū dominicę passionis non
 erat datus hominibus spiritus S. euangelista dicente:
Non enim erat cuiquam spiritus datus: quia Iesus necdum
erat glorificatus. Glorificari dicens Iesum, mortē gu-
 stare pro cunctis. Itaque post resurrectionem apparēs
 discipulis suis, & insufflans in faciem eorū, *Accipite,*
inquit, spiritum sanctū. Et rursum: *Accipietis virtutem*
spiritus S. uementis super vos: Quo ueniente in corda
 credentium, implentur sermonibus sapientię & sci-
 entię: & sic spirituales effecti, suscipiunt spiritus san-
 cti disciplinam, que possit eos deducere in omnē ve-
 ritatem. Necdum enim instante hora, in qua oportebat
 eos spiritu S. repleti, tunc quādo dixit ad eos, ad-
 huc multa habeo vobis dicere: consequēter addidit,
sed non potestis ea portare modo. Adhuc enim typo legis
 & umbrę & imaginibus seruientibus, non poterant ve-
 ritatem, cuius umbram lex portabat, inspicere: unde
 nec spiritualia sustinere. Cum autem, ait, uenerit il-
 le, hoc est paraclētus, spiritus veritatis, diriget vos in
 omnē veritatē: sua doctrina & institutione vos trans-
 ferens a morte litterę ad spiritum uiuificantē: in quo
 solo omnis scripturę veritatis posita est. Ipse ergo
 spiritus veritatis ingrediens puram & simplicē men-
 tem, signabit in vobis scientiam veritatis: & semper
 noua veteribus adiungens, *diriget vos in omnem veri-*
tatem. Ad Deum quoque patrem quidam allegās pre-
 ces loquitur: *Dirige me in veritate tua,* hoc est, in vni-
 genito tuo: propria voce testante: *Ego sum veritas.*
 Quam perfectionē tribuit Deus mittens spiritū veri-
 tatis: qui credentes in totam dirigat veritatem. De-
 hinc in consequentibus de spiritu veritatis, qui a pa-
 tre mittatur, & sit paraclētus, Saluator, qui & veritas,
 ait. *Non enim loquetur a semetipso:* hoc est, nō sine me,
 & sine meo & patris arbitrio: quia inseparabilis a mea
 & patris est voluntate: Quia non ex se est, sed ex pa-
 tre, & me est: hoc enim ipsū quod subsistit & loqui-
 tur, a patre & me illi est. Ego veritatem loquor: id est,
 in spiro que loquitur. Siquidem spiritus veritatis est.
 Dicere autem & loqui in trinitate, non secundū con-
 fueradinem nostram, qua ad nos inuicem sermocina-
 mur & loquimur, accipiendum: sed iuxta formam

incorporalium naturarū, & maximē trinitatis, que
 voluntatem suam inserit in corde credentiū, & eorū
 qui eā audire sunt digni: hoc est, dicere & loqui. Nos
 quippē homines, quando de aliqua re ad alterum lo-
 quimur: primum quod volumus, mente concipimus
 absque sermone. Inde in alterius sensum volentes
 transferre, linguę organū commouemus, & quasi
 quoddam plectrū chordis dentiū collidentes, voca-
 lem sonū emittimus. Quomodo igitur nos linguam,
 quam palato dentibusque collidimus, & idē aērem
 in diuersa temperamus eloquia, vt nobis nota com-
 municemus in alios: ita & auditorē necesse est patu-
 las præbere aures: & nullo vitio coarctatas, in ea que
 dicuntur erigere: vt possit ita scire que proferuntur,
 quomodo nouit ea ille qui loquitur. Porro Deus
 simplex, & incomposita spiritualisque naturę, ne-
 que aures, neque organa, quibus vox emittitur habet,
 sed solitaria incomprehensibilis; substantia nullis
 membris partibusque componitur. Quę quidē de filio
 & de spiritu S. similiter accipienda. Si quando ergo
 legimus in scripturis: *Dixit dominus domino meo.* Et a-
 libi: *Dixit Deus, fiat lux:* & si qua his similia: digna
 Deo accipere debemus. Neque enim ignorante filio,
 qui sapientia & veritas est, pater suam nunciat volū-
 tatem: cum omne quod loquitur, sapiens verusque
 subsistens, in sapientia habeat & in substantia. Loqui
 ergo patrē, & audire filiū: vel e contrariō, filio loquē-
 audire patrē, eiusdem naturę in patre & filio cōsen-
 susque significatio est. Spiritus quoque sanctus, qui est
 spiritus veritatis, spiritusque sapientię, non potest filio
 loquēte audireque nescit: cum hoc ipsū sit quod profer-
 tur a filio. i. procedens a veritate cōsolator manans
 de consolatore, Deus de Deo spiritus veritatis proce-
 dens. Denique ne quis illum a patris & filij voluntate,
 & societate discerneret, scriptum est: *Non enim a se-*
metipso loquetur: sed sicut audiet loquetur. Cui etiam si-
 mile de seipso Saluator ait: *Sicut audio, & iudico.* Et
 alibi: *Non potest filius facere quicquam, nisi quod uiderit*
patrem facientem. Si enim vnus est patri filius: nō iux-
 ta Sabellij dictū, patrem & filiū cōfundentis: sed
 iuxta indiscretionem essentię siue substantię: nō po-
 test quicquam absque patre facere: quia separatorum
 diuersa sunt opera: sed videns operantē patrem, &
 ipse operatur: non secundo gradu, & post illum ope-
 rans. Alia quippē patris, alia filij opera esse inciperēt,
 si non æqualiter fierent. Scriptum est autē: *Quę enim*
ille facit (haud dubium quin pater) hæc eadem filius si-
militer facit. Quod si operante patre & filio, non iux-
 ta ordinem, primi & secūdi, sed iuxta idem tempus
 operandi eadem & indissimilia subsistunt vniuersa
 que fiunt, & filius non potest a semetipso quicquam
 facere, quia a patre non potest separari: sic & spiritus
 sanctus nequaquam separatus a filio, propter volun-
 tatis naturęque consortiū, non a semetipso creditur
 loqui: sed iuxta verbū, & veritatem Dei loquitur vni-
 uersa que loquitur. Hanc opinionem sequentia do-
 mini verba cōfirmant, dicentis: *Ille me clarificabit, id*
 est, paraclētus: quia de meo accipiet. Rursum hic, ac-
 cipere, vt diuinę naturę conueniat intelligendum.
 Quomodo ergo filius dans, non priuatur his que tri-
 buit, neque cum damno suo impertit alijs: sic & spi-
 ritus nō accipit quod ante non habuit. Si enim quod
 prius non habebat accepit, translato in alium mune-
 re, vacuus largitor effectus est, cessans habere quod
 tribuit. Quomodo igitur supra de naturis incorpo-
 ralibus disputantes intelleximus, sic & nunc spiritum

Psal. 109. a
Gen. 1. aH
Ioan. 16. c

Ibid. s. c

Ibid. c

Ibidem.

Ioan. 16. c

A

sanctum à filio accipere, id quod suæ naturæ fuerat cognoscendum est: & non dantem & accipientem, sed vnâ significare substantiã. Siquidem & filius eadem à patre accipere dicitur, quib⁹ ipse subsistit. Neq; enim quid aliud est filius, exceptis his quæ ei dantur à patre: neq; alia substantia est spiritus S. præter id quod datur ei à filio. Propterea autem ista dicuntur: vt eandem in trinitate credamus esse naturam spiritus sancti, quæ est patris & filij. Quia ergo omnis humana vox nihil potest aliud iudicare quàm corpora: & trinitas, de qua nunc nobis sermo est, omnes materiales substantias superat: iccirco nullum verbum potest ei propriè coaptari, & dignificare substantiam, sed omne quod loquimur *καταφρασεως*, id est, abusiue est, & de incorporalibus cunctis, & maximè cum de trinitate loquimur. Glorificat itaq; filium spiritus sanctus, ostendens illum & in apertum profertens his qui mundo corde eum intelligere, & videre sunt digni, & splendorem substantiæ, & imaginem inuisibilis Dei scire. Rursus imago ipsa ostendens se puris mētibus, glorificat patrem, in sinuans eum nescientibus: ipse enim ait: *Qui videt me, videt & patrem*. Pater quoq; reuelans filium his qui ad calcem scientiæ peruenire meruerunt, glorificat vnigenitum suum, ostendens eius magnificentiam atq; virtutem. Sed & ipse filius tribuens spiritum sanctum his qui se dignos eius munere preparauerunt, & pandens sublimitatem glorificationis, & magnitudinis eius virtutem: glorificat illum. Deinde interpretationem inferens quomodo dixisset, de meo accipiet, protinus subiecit: *Omnia quæ habet pater mea sunt: propterea dixi, de meo accipiet, & annuntiabit vobis*: quodammodo loquens: Licet à patre procedat spiritus veritatis, & det illis Deus spiritum sanctum petentibus se: tamen quia omnia quæ habet pater mea sunt, & ipse spiritus patris meus est, & de meo accipiet. Caue autem cum ista dicuntur, ne graue laboris intelligentiæ in vitium, & putes rem aliquam esse & possessionem, quæ à patre habeatur ac filio: Verum quæ habet pater iuxta substantiam: id est, æternitatē, immutabilitatem, incorruptionē, immutabilem bonitatem, de se & in se subsistentem, hæc eadem habet & filius. Et quæcumque sunt filij, hæc eadem & pater habet. Procul hinc absint dialecticorum tendicula, & sophismata à veritate pellantur: quæ occasionem impietatis ex pia prædicatione capientia, dicunt: Ergo & pater est filius, & filius pater. Si enim dixisset, omnia quæcumq; habet Deus, mea sunt: haberet impietas occasionem confingendi: & verisimile videretur esse mendacium. Cum verò dixerit: omnia quæ habet pater mea sunt: patris nomine se filium declarauit, paternitatem qui filius erat, non usurpauit: quàmquam & ipse per adoptionis gratiam, multorum sanctorum sit pater, secundum illud quod in psalmis legitur: *Si custodierint filij tui*. Et iterum: *Si dereliquerint filij eius legem meam*. Sed in hoc sermone sensuq; præposito, consequenter ea quæ diximus superius patris esse, habet & filius, & quæ filij sunt, habet & spiritus sanctus. Ait quippè, de meo accipiet: propterea & ventura annuntiabit vobis. Per spiritum siquidem veritatis, sanctis viris futurorum scientia certa conceditur. Vnde & propheta hoc eodem repleti spiritu, pronūciabant sensu: & quasi præsentia intuebantur, quæ erant deinceps secutura. Satis hæc abundèque iuxta ingenij nostri paupertatem de præsentia euāgelij capitulo dixisse sufficiat. Si quibus autem dominus reuelauerit, & in viciniã veritatis adducti sunt, magisq;

possunt cernere veritatē: disputationi illorum cōcedamus meliora, quib⁹ ille suffragatur qui est spiritus veritatis: & petimus eos, qui lecturi sunt, vt ignoscant imperitię studioq; dent veniam, cupienti totum Deo offerre potuit: licet suam non quierit implere voluntatē. Proponamus & apostoli ad Romanos epistolæ testimoniū: quæq; nobis in illa videntur præfenti materiæ congruere, ventilemus. *Vt iustificatio*, *inquit, legis impleatur in vobis, qui non iuxta carnem ambulatis, sed secundum spiritum*. Qui enim iuxta carnem sunt: ea quæ carnis sunt sapiunt. Qui verò iuxta spiritum, ea quæ spiritus sunt sentiunt. *Sapientia quippe carnis mors*. *Sapientia autem spiritus, vita & pax: quoniam sapientia carnis inimica est Deo: legi quippe Dei non subiicitur*. Neque enim potest. *Qui verò in carne sunt, Deo placere non possunt*. Vos autem non estis in carne, sed in spiritu: *si tamen spiritus Dei habitat in vobis*. *Si quis autem spiritum Christi non habet, hic non est eius*. *Si autem Christus est in vobis, corpus quidē mortuum est propter peccatum: spiritus verò viuus propter iustitiã*. Si autem spiritus eius qui suscitauit Iesum à mortuis habitat in vobis, qui suscitauit Iesum Christum à mortuis, viuificabit & mortalia corpora vestra propter inhabitatē spiritum eius in vobis. *Ergo debitores sumus non carni, vt secundum carnem viuamus*. *Si enim secundum carnem vixeritis, moriemini*. *Si autem spiritu facta carnis mortificaueritis, viuetis*. *Quicumq; enim spiritu Dei aguntur, hi filij sunt Dei*. *Non enim accepistis spiritum seruitutis iterum in timore: sed accepistis spiritum adoptionis, in quo clamamus abba pater*. *Ipse enim spiritus testimoniū perhibet spiritui nostro, quia sumus filij Dei*. *Si autem filij, & heredes: heredes quidem Dei, coheredes autem Christi, si tamen compatimur, vt & conglorificemur*. In præfenti apostoli capitulo plurima de societate spiritus, quam habet cum patre, & filio demonstrantur. Ait quippe Apostolus, iustificationem diuinam, & spiritualis legis experiri in his, non qui iuxta carnem ambulant, sed iuxta spiritum. Iuxta carnem ambulantes cum qui per voluptates & vitia carnis corpori copulatus, facit omnia quæ carnis sunt & corporis opera, apostolicus sermo descripsit. Porro iuxta spiritum ambulantes eum, qui in præceptis legis Dei & Euangelij gradiens, spirituum sequitur ordinem mandatorum. Si quidem sic ut carnalium vitium est ea sapere quæ carnis sunt, ea cogitare quæ corporum: sic e contrariò, spiritualium virtus est semper cogitare de cælestibus & æternis, & his tractare quæ spiritus sunt. Sed carnis sapientia illico morte sibi sociata, interficit eos qui iuxta carnem gradiuntur & sapiunt: sapientia verò spiritus, mentis tranquillitatem & pacē & vitam habentibus se largitur æternā. Quam cum possederint, omnes perturbationes & genera vitiōrum, & ipsos quoq; dæmones, qui hæc suggerere nituntur, habebunt sub pedibus suis. Sapientia ergo carnis cum morti iuncta sit, inimica est Deo. Inimicos quippe eos reddit, qui suis legibus vixerint: contraria semper & repugnans voluntati, & legi Dei. Neq; enim fieri potest, vt qui in sapientia carnis est, Dei præcepta custodiat, & voluntati illius subijciatur. Quamdiu seruimus voluptatibus, seruire Deo non possumus. Cum autem titillantes subiecerimus nostris pedibus luxuriã, & totos nos ad spiritum transferentes, nequaquam fuerimus in carne, id est, in carnis passionibus, tunc subijciemur Deo. Neq; enim de carne hæc, in qua viuimus, & in cuius vasculo nostra anima cōtinetur, apostoli sermo est (quia omnes sancti corpore & carne circumdanti placuerunt Deo) sed ad id

Ioan. 13. b

Ioan. 16. b

B

Psal. 131. i
Ibid. 88. e
Ioan. 16. b

potius,

E potius, quod contra Dei præceptum ex humana fo-
 cietate perpetratur, de quibus est: *Diliges Dominum*
Deum tuum. &: *Quod tibi non vis fieri, &c. Vos autem,*
 ait (haud dubium quin discipuli Christi) qui sapien-
 tiam spiritus suscepistis & vitam pacis, *non estis in car-*
ne, id est, in carnis operibus, neq; eius opera perpetra-
 tis: siquidem spiritum Dei habetis in vobis. Idem au-
 tem spiritus Dei, & spiritus Christi est, deducēs & co-
 pulans eum, qui in se habuerit, domino Iesu Christo.
 Unde & in consequentibus scribitur: *Si quis autem spi-*
ritum Christi non habet, hic non est eius. Rursum in præ-
 senti discimus societatem, quam habet spiritus san-
 ctus ad Deum & ad Christum. Sed & in epistola Pe-
 tri, spiritus sanctus esse Christi spiritus comprobatur:
Scrutantes, inquit, *& inquirentes* (id est, propheta, de
 quibus ei fuerat sermo superior) *in quod, aut quale tē-*
pūs significabat is qui in eis erat spiritus Christi, testificās
in Christo passiones, & ea quæ post erant securura decreta,
in quibus reuelatum est: quia non sibi, sed nobis mini-
strabant ea quæ nunc annuntiat a sunt vobis per spiritum
sanctum. Iste autem spiritus sanctus dictus est & spiri-
 tus Dei, non in præfenti tantum sermone, sed & in
 alijs locis compluribus, vt ibi: *Ea quæ Dei sunt, nemo*
nouit nisi spiritus Dei. Deinde sequitur post hoc quod
 ait: *Si quis autem spiritum Christi non habet, hic non*
est eius, & infertur: *Si autem Christus in vobis: & ma-*
 nifestissimè demonstratur inseparabilem esse spiri-
 tum sanctum à Christo: quia vbicumq; spiritus san-
 ctus fuerit, ibi & Christus est: & v. decumq; Chri-
 sti spiritus discesserit, inde pariter recedit & Chri-
 stus. Si quis enim spiritum Christi non habet, hic non
 est eius. Cui coniuncto, si quis contrarium assumat,
 dicere potest: Si quis Christi est, ita vt Christus in eo
 sit, in hoc spiritus Dei est. Hoc autem idem & de Deo
 patre similiter vsurpandum. *Si quis spiritum Dei non*
habet, iste non est eius. Cui rursum contrarium si quis
 assumat, dicens: *Si quis Dei est, in hoc spiritus Dei est.*
 Unde scribitur: *Nescitis quia templum Dei estis, & in*
vobis habitat spiritus Dei? Et in Ioannis epistola: In
 hoc cognoscitur Deus habitans in quibusdam, cum
 manserit in eis spiritus quem dedit. Ex quibus omni-
 bus indissociabilis atque in discreta trinitatis substā-
 tia demonstratur. Cùm ergo ait: *Si Christus in nobis*
est, corpus quidem mortuum propter peccatum: nequa-
 quam vitijs lasciuieq; deseruiens, sed mortificatum
 peccato non commouetur ad vitia, & nequaquam e-
 rit vitale peccato. Postquam autem corpus peccato
 mortuum fuerit, Christus in his qui sua corpora mor-
 tificauerunt, præfens spiritum vitæ ostendit per iusti-
 tiam, siue correctionem operum virtutum immor-
 talium, siue fidem Iesu Christi in his, qui iuxta fidem
 illius conuerfantur. Deinde apostolus alio syllogif-
 mo coniuncto vtitur: quod significantius dialectici
 ἀπόλογα vocant, & ait: Si autē spiritus eius qui suscita-
 uit Christum à mortuis habitat in vobis, qui suscita-
 uit Christum à mortuis, viuificabit & mortalia cor-
 pora vestra per inhabitatē spiritum suum in vobis.
 Nonne tibi videtur dicere, quia si spiritus eius qui sus-
 citauit Christum Iesum, id est, qui eiusdē Iesu Chri-
 sti spiritus est, habitat in vobis: consequenter viuifica-
 buntur & mortalia corpora vestra, cum immortalī
 animabus, ab eo qui suscitauit Christū Iesum à mor-
 tuis, principem & primogenitum resurrectionis? Et
 quia tale tantumq; diuinitus per spiritum munus in-
 dultum est, debitores sumus spiritui non carni, vt iu-
 xta eam viuamus. Siquidem qui iuxta carnem vixe-

rit, morietur, illa morte, quæ peccatum, sequitur. *Pec-*
catum quippe cum consummatum fuerit, generat mortē,
 secundum Iacobum. Sed & Ezechiël peccantem ani-
 mam mori scribit. Separatur enim iam à vita, quæ in
 sapientia spiritus collocata est. Si quis autem transcē-
 derit vitam carnis, & spiritu opera carnis mortifica-
 uerit, viuet beata, æternaq; vita, relatus in filios Dei,
 & direct⁹ in viam rectam propter spiritum sanctum,
 qui & Dei spiritus appellatur. Si enim, inquit, iuxta
 carnē vixeritis, moriemini. Quòd si spiritu facta car-
 nis mortificaueritis, viuētis. Et in consequentibus:
Quotquot enim spiritu Dei agitur, hi filij sunt Dei. Rur-
 sum refocillās eos, & consolans, & prouocans sperare
 meliora, quibus loquebatur, ait: Non enim accepit-
 istis iterum spiritum seruitutis in timore: id est, non
 similitudine seruorum, metu & terrore pœnarū vos
 abstinetis à vitijs, quia habetis vobis datū à patre spi-
 ritum adoptionis, id est, spiritū sanctum: qui ipse spi-
 ritus & Dei, & Christi, & veritatis dicitur atq; sapien-
 tiæ. Si autem spiritus iste adoprat in filios Dei eos,
 quorum dignatione sui habitator efficitur, tibi conse-
 quentium super potentia eius intelligentiam dere-
 linquo. Porrò in hoc adopronis spiritu clamant qui
 habuerint illum patrem Deum, sicut ostendit sermo,
 dicens: In quo clamamus abba pater, ipso spiritu qui
 nos adoptat in filios, testimonium præbente partici-
 patione sui, quod à nostro spiritu possidetur: quia filij
 Dei sumus. Cui consequens est Deum quidem quasi
 patrē, hæreditarias nobis diuitias contulisse, spiritua-
 lia dona: Christi verò cohæredes nos esse, eo quòd fra-
 tres eius per gratiam & benignitatem ipsius appella-
 mur. Erimus autē hæredes Dei, cohæredes autē Chri-
 sti si cooperati mur, vt & conglorificari ei ex passionū
 societate mereamur. Verū quia & hoc, iuxta id quod
 potuimus, edisseritum est: proponamus propheta cap-
 itulum quædam de spiritu sancto continens, vt non
 solum de nouo, verum etiam de veteri testamēto su-
 per eius fide intellectuq; doceamur. Nam & superius
 prelocuti sumus, in omnibus sanctis, tam his qui post
 aduentum domini nostri fuerunt, quàm etiam retro,
 in patriarchis videlicet & prophetis, spiritus sancti
 gratiam fuisse verfatam, & eos diuersis charismatibus
 virtutibusq; complexisse. Quomodo enim vnus Dei &
 vnigeniti eius gratiā possidentes, tam hi qui ante, quàm
 etiam illi qui post aduentum eius iustitiæ crexere ve-
 xillum, veritatis sunt scientiam consecuti, sic & spiri-
 tus sancti gratiam possidebant: quia inseparabilem à
 patre & filio esse spiritum sanctū, in multis supra lo-
 cis ostendimus. Scriptum est ergo in propheta: *Mise-*
ricordia domini recordatus sum, & virtutis eius, in om-
nibus quæ retribuit nobis dominus, iudex bonus domui
Israel, inferens nobis iuxta misericordiam suam, & iux-
ta multitudinē iustitiæ suæ. Et dixit: Non populus meus
filij, & non prauaricabuntur. Et factus est illis in salu-
tem ex omni tribulatione eorum: non legatus, neque an-
gelus, sed ipse saluauit eos, eo quòd dilexerit eos, & pe-
percerit eis. Ipse redemit eos, & suscepit eos, & exaltauit
eos in omnibus diebus saculi. Ipsi vero non crediderunt,
& irritauerunt spiritum sanctum eius, & cōuersus est eis
ad inimicitiam. Ipse debellauit eos, & recordatus est die-
rum antiquorum. Qui eduxit de terra pastorem ouium:
Vbi est qui posuit in eis spiritum sanctum? congregans de-
xtera Moysen. Qui frequenter Dei adepti sunt bene-
 ficia, scientes gratia magis & misericordia eius quàm
 proprijs ex se fuisse operibus consecutos: quasi vno
 omnes consensu & animo concordantes loquuntur:

Lat. 1. b
Ecc. 18. a

Rom. 8. b

H

Esa 63. b
Sec. 70.

HIERONYMUS
VI. 7. 8.



A Misericordiam domini recordatus sum. Cogitantes enim quae ab eo frequenter in Moyse dona susceperint, gratias referunt, & cum misericordia, etiam virtutum domini recordantur, sive mirabilem, quae crebro pro eis fecit in populis, sive profectum animae, quibus per legem, & prophetas, & praecepta eius salubria eruditi sunt. Siquidem in scripturis nomen virtutis vtrumque significat. Recordari autem se misericordiam, & virtutum eius, inquit, in omnibus quae retribuit eis: non iuxta iustitiam suam, sed iuxta misericordiam, & bonitatem eius, qui est iudex domui videnti, & sensui mundo corde cernenti dominum. Hoc siquidem ex Hebraeo sermone in lingua nostra interpretatur Israël, id est, mens videns dominum. Licet enim tormenta & cruciatus iudex nonnunquam inferat iudicium merentibus: tamen qui causas rerum altius intuetur, videns propositum bonitatis eius, qui cupit corrigere peccantem, bonum illum confitetur, dicens: *Inferat nobis iuxta misericordiam suam.* Si enim iniquitates eorum quos iudicat attendat dominus, quis sustinebit? Porro quia apud dominum propitiatio est: dominus videlicet noster atque saluator, infert nobis secundum misericordiam suam omnia quae nos prouocant ad salutem. Inferens quoque iuxta misericordiam suam, & hoc faciens in iudicio cum iustitia nobis tribuit, quae admixta misericordiae bonitate largitus est.

Psal. 119. a

DIDYMI DE SPIRITU SANCTO
LIBER III. INTERPRETE D. HIERON.

B **A**RGVENDVS est ex praesenti capitulo haereticorum error: qui bonitatem à iustitia separantes, alium Deum bonum, alium iustum finxerunt. Ecce enim in praesentiarum ipse est Deus & bonus & iudex, & iuxta misericordiam suam iustitiamque restituens, & pariter bonus iustusque subfistens. Frustra igitur iniquum dogma simulantes, bonum Deum euangelij, & veteris testamenti iustum esse defendunt: quia & in plurimis alijs locis, & nunc in prophetae sermone, iudex bonus scribitur Deus, & econtrario quod nolunt, in Pauli apostoli epistola (qui certe noui testamenti praedicator est) Deus iustus iudex refertur. *Reposita est mihi inquit, corona iustitiae, quam reddet mihi dominus in illa die iustus iudex.* Idem est ergo (licet nolint) noui & veteris testamenti Deus, visibilium & inuisibilium conditor: Saluator etiam in euangelio iustum & bonum patrem liquido attestante: *Pater iuste, mundus te non cognouit.* Et alio loco: *Nemo bonus nisi vnus Deus.* Sed & in veteri lege alibi iustus, alibi bonus dicitur Deus. In psalmis: *Iustus dominus, inquit, & iustitias dilexit.* Et econtrario in Hieremia: *Bonus dominus his qui sustinent eum.* Rursus in psalmis: *Quam bonus Deus Israël, his qui recto sunt corde.* Et haec quidem è latere contra haereticos strictim dicta sunt. Tempus autem est: vt propositum prophetae ordinem prosequamur, qui ita contexitur: *Et dixit, haud dubium quin dominus: Non populus meus filij, nec prauaricabuntur:* Non erant inquit, similes his qui generati sunt, & exaltati, & eum qui genuit illos, despexere. *Et factus est eis in salutem, id est, illis de quibus dominus ait: Non populus meus filij, & non prauaricabuntur.* Hoc enim ipsum, quod non prauaricati sunt, nec spreuerunt patrem, eis factus est in salutem, vel ob idipsum quod appella-

Esa. 63. b

2. Tim. 4. b

Ioan. 17. d
Marc. 10. b
Psal. 10. b

Thren. 3. c
Sec. 70. a
Psal. 72. a
Esa. 63. b
Sec. 70.

ti sunt filij, causa eis salutis effectus est, Quae salus à Christo domino contributa, angeli quoque ad pastores voce firmatur, dicentis: *Ecce euangelizo vobis gaudium magnum, quod erit omni populo: quia natus est vobis hodie Saluator, qui est Christus dominus in ciuitate Dauid.* Ipse factus est cunctis, qui in eum credunt, occasio salutis aeternae: & ipse est Saluator mundi, qui venit querere quod perierat. Et ipse est, de quo chorus sanctorum canit: *Deus noster, Deus saluandi.* Quia igitur Deus erat qui salutem praebat aeternam, dictum est: non legatus, neque angelus, id est, non propheta, non patriarcha, non legislator Moyses saluauit eos. Omnes enim quos nominaui, poterat ad dominum fungi legatione pro populo. Denique Moyses interpellans eum pro delinquente plebe, ait: *Si dimittis eis peccatum eorum, dimitte.* Sed obsecrauit veniam quadraginta diebus ieiunans: & misericordiam Dei, animae afflictione prouocans. Nemo autem de horum numero legatorum potest esse Saluator, indigenis & ipse eo qui salutis largitor verus est. Nam & angeli, quamquam spiritus sint, & ad diuersa propter eos, qui salutem accepturi sunt, ministeria mittantur: non sunt tamen auctores salutis, sed eum qui fons salutis est, interpretantur & nunciant, Vnde dictum est: Non legatus, neque angelus, sed ipse dominus saluauit eos. Non propter aliud quid, sed propter id quod diliget eos, & parcet eis. Parcere autem dicitur quasi creaturis suis, iuxta illud quod alibi scribitur: *Parces auiem omnibus domine amator animarum: quia tuae sunt, neque enim odies, quos fecisti.* Quapropter & pro eorum salute proprio filio non parcens pater, tradidit eum in mortem: vt per mortem filij sui destructo eo qui habebat mortis imperium, hoc est diabolo, redimeret omnes qui ab eo captiuitatis vinculo tenebantur. Vnde subiicitur: *Ipse autem redemit eos, & suscepit eos, & exaltauit illos.* Suscipit enim exaltatque saluatos, & redemptos in sublime tollit virtutum alis, & eruditione & scientia veritatis, non ad vnum tantum & alterum diem, sed in omnibus diebus aeternitatis, habitans in eis, & cum eis, & vsque ad consummationem seculi vitam eis tribuens, salutisque auctor existens. Omnibus autem diebus saeculi illuminans corda eorum, non finit eos in tenebris ignorantiae, & errore versari. Et hoc puto esse quod scriptum est: *In omnibus diebus exaltari eos.* Quia verò mutabiles & ad vitia sponte labentes, post tanta beneficia Deo fuerunt increduli, & praecepta illius reliquerunt, & exacerbauerunt spiritum sanctum dei, qui eis multa bona largitus est: in peccatum simile corruerunt his, qui postquam geniti sunt, & exaltati spreuerunt patrem suum. Vel certe nunc ipsi describuntur, qui & ante descripti sunt: siquidem & ibi post peccatum dicitur ad eos: *Dereliquisti dominum, & ad iracundiam concitasti sanctum Israël:* & nunc quod ipsi non crediderunt, & exacerbauerunt spiritum sanctum eius. Ex praesenti ergo loco societas spiritus ad dominum ostenditur. Qui derelinquit dominum, & est incredulus, & ad iracundiam prouocat sanctum Israël, & exacerbat spiritum sanctum eius. Eadem indignatio super peccatoribus tam ad spiritum sanctum, quam ad sanctum Israël refertur. Vnde & in consequentibus similis copula trinitatis ostenditur, dicente scriptura, dominum ad inimicitias esse conuersum his qui exacerbauerunt spiritum sanctum eius, & tradidit eos sempiterno cruciatui: postquam non sermone, sed rebus in sanctum eius spiritum blasphemauerunt. Ipse igitur, qui eis conuersus est ad inimicitias,

C

Psal. 67. e

Exod. 32. e

Hebr. 1. d

Sap. 11. d
Rom. 8. f

D

Esa. 63. b
Sec. 70.

Uit.

Esa. 1. b
Sec. 70.

Esa. 63. b
Sec. 70.

